

In het novembernummer bepleitte David Ingleby hernieuwde aandacht voor de interculturalisatie in de psychologie. In de onderstaande

bijdrage haken Jeroen Knipscheer en Rolf Kleber bij hem aan: aandacht voor de interculturele di-

mensie vormt een extra uitdaging in onderzoek, onderwijs, organisatie en zorg, en leidt ook tot de ontmoeting met verrassende verschillen én overeenkomsten.

moderne samenleving zijn voor de psychologie als wetenschap en als professie dus bijzonder groot.

Daarom is het wél erg als er geen aandacht is voor cultuur. Sterker nog: de psychologie moet erg oppassen dat ze niet hopeloos

achter gaat lopen. Zo zijn er inmiddels allerlei initiatieven in de grote steden van allochtonenorganisaties om zelf de geestelijke gezondheidszorg te organiseren (zoals Stichting Illuminatus in Utrecht en Noagg, centrum voor transculturele geestelijke gezondheidszorg te Den Haag). Zelfs de geneeskunde doet er meer aan (zie Mackenbach & Van der Veen, 2004). Daarnaast is de ontwikkeling van de psychologie als wetenschap er bij gebaat. De kracht van het interculturele perspectief is immers dat het de wetenschapper en de praktische professional dwingt tot kritische reflectie op de eigen discipline. En dat is bij uitstek een van de kernpunten van academische opleiding. Bovenal is het buitengewoon fascinerend en verrijkend om met cultuur en psychologie bezig te zijn – *never a dull moment*: sla een willekeurige krant op een doordeweekse dag maar open.

Belangrijk is dus de aandacht voor cultuur te verankeren en te structureren in de reguliere psychologie. Dan is er wel creativiteit, flexibiliteit en inventiviteit nodig om de bestaande methodieken bij te stellen. En dan moet wel kritischer en scherper worden gekeken naar ingesleten inzichten en naar gehanteerde tests, vragenlijsten en meetinstrumenten (zie Van de Vijver, 2005). Aandacht voor de interculturele dimensie vormt een extra uitdaging in onderzoek, onderwijs, organisatie en zorg, maar leidt ook tot de ontmoeting met verrassende verschillen én overeenkomsten. Tegelijk moet de rol van cultuur niet worden overschat. Niet alles kan klakkeloos aan cultuur worden toegeschreven. Bovendien is cultuur heterogeen en dynamisch (Hermans & Kempen, 1998; zie ook Ingleby, 2005, p. 594). Het is dus niet eenvoudig – de werkelijkheid is nu eenmaal complex. Maar de voordelen wegen zwaarder dan methodologische en praktische ingewikkeldheden. Het lijkt daarom logisch dat we, als samenleving en als universiteiten in het bijzonder, zwaarder inzetten op onderzoek naar en vooral met allochtonen in Nederland. Dat dit thema in de Nederlandse psychologieopleidingen nog steeds een geringe factor vormt, is dan ook meer dan verontrustend.

Daarom breken wij een lans voor interculturalisatie van de psychologie, juist om die psychologie verder te helpen in de moderne samenleving. Aan belangstelling van studenten ligt het niet. Om een voorbeeld te noemen: de bachelorcurcus Interculturalisatie van

Forum

Daarheen interculturalisatie!

Interculturalisatie is momenteel *hotter than hot*; je kan de krant niet openslaan of de tv aanzetten of het gaat over de multiculturele samenleving – meestal in negatieve zin. Ook in de wetenschap is het een beladen en controversieel gebied, een methodologisch mijnenveld waar velen liever ver van blijven. En dat zie je dan ook: kennis binnen de Nederlandse opleidingen psychologie is nog altijd voor het belangrijkste deel gebaseerd op westerse Amerikaanse eerstejaarsstudenten (zie Matsumoto & Juang, 2004). Deze context heeft onvoldoende relevantie voor onze moderne multiculturele samenleving. Nu zult u zeggen: is dat erg?

Nee, dat is helemaal niet erg, zeggen sommigen. Want 'Ach, *deep down* zijn we allemaal gelijk', en 'Ach, cultuur is toch eigenlijk allemaal ruis'; en 'Wat voor de vs geldt, kun je makkelijk vertalen naar de situatie van minderheden hier in Nederland'. Wij wagen dat te bestrijden – alleen al omdat we het niet weten. Allochtonen blijven vrijwel altijd buiten wetenschappelijk onderzoek (bijvoorbeeld Vollebergh et al., 2003). Dus: we weten niet of er culturele verschillen zijn, laat staan hoe die er dan uitzien. Het is een vicieuze cirkel: het is lastig te meten, dus meten we het niet, dus betrekken we geen allochtonen in onderzoek, dus komt er geen kennis over, dus komt het niet of nauwelijks in de onderwijsboeken en wordt het niet gedoceerd. Immers, het is onbevredigend een probleem alleen aan te kunnen snijden en geen concrete handvatten te kunnen bieden om het adequaat aan te pakken – docenten en studenten hebben dan het gevoel met lege handen achter te blijven.

Maar in de moderne Nederlandse samenleving waarbinnen de meeste psycholestudenten hun latere werkveld zullen vinden, heeft bijna één op de vijf mensen een allochtone achtergrond. Momenteel is in sommige delen van de grote steden het aandeel allochtonen gestegen tot rond vijftig procent. In een stad als Utrecht is gemiddeld meer dan veertig procent van de cliënten die in de geestelijke gezondheidszorg worden behandeld, allochtoon – op sommige afdelingen is dat zelfs tachtig procent. Voor de meeste Utrechters geldt dan ook: werp een blik uit je huiskamer of ga even boodschappen doen, en je staat midden in een smeltkroes van culturen. Bovendien hebben de globalisering en de snelle informatie-uitwisseling via moderne communicatiemiddelen als televisie en internet in korte tijd onze wereld kleiner gemaakt. Een klik op je muis en je bent virtueel aan de andere kant van de wereld. De consequenties van de huidige veranderingen in de

Klinische Psychologie in Utrecht is de afgelopen jaren spectaculair gegroeid (van ongeveer 15 naar meer dan 270 studenten in vier jaar tijd!). Dat is mooi – en hard nodig ook! Want er is nog veel te doen, er bestaan nog allerlei ongefundeerde en niet empirisch onderbouwde theorieën (bijvoorbeeld over de somatiserende allochtoon), er zijn nog veel tegenstrijdige bevindingen (is de rol van etniciteit in de therapeutische relatie nu wel of niet cruciaal voor het welslagen van de behandeling?), en er bestaan nog altijd beweringen, opvattingen en mythes die gestuurd worden door emoties en niet door rationaliteit (zie Knipscheer, Seddik & Kleber, 2005). Bovendien is een andere onderzoeksbenadering, een zogenaamde 'multimethod multisource'-aanpak waarin een 'methodologisch pluralisme' wordt gehanteerd, geëigend om goed onderzoek te kunnen verrichten. Hierbij komt de te onderzoeken thematiek naast de voor psychologie gebruikelijke kwantitatieve wijze (categoriseren en meten van verschijnselen via standaardvragenlijsten) ook op kwalitatieve wijze (focusgroepen, diepte-interviews) aan de orde, met name om de validiteit van bevindingen en interpretaties en de daaruit voortvloeiende conclusies te bepalen (zie Knipscheer & Kleber 1999). Wij stemmen dan ook in met de door Ingleby gewenste behoefte aan meer kwalitatief (en ook antropologisch) onderzoek – juist op dit terrein, en dan in combinatie met gedegen kwantitatief onderzoek (zie als voorbeeld: Drogendijk et al., 2003, 2005).

De universiteiten hebben nu een prachtige kans om zich op het gebied van interculturalisatie te profileren, kortom: pak op die uitdaging, kom uit dat 'Land van Ooit', pimp die opleiding – en stoom de psychologie klaar voor het hier en nu!

Dr. J.W. Knipscheer en prof.dr. R.J. Kleber zijn verbonden aan de
Capaciteitsgroep Klinische Psychologie van de Universiteit Utrecht.
E-mail: <J.W.Knipscheer@fss.uu.nl>.

Literatuur

- Drogendijk, A.N., Velden, P.G. van der, Kleber, R.J., Christiaanse, B., Dorresteyn, S.M., Grievink, L., Meeuwisse, M., Olf, M. & Gersons, B.P.M. (2003). Turkse getroffen en vuurwerkkramp Enschede: een vergelijkende studie. *Gedrag & Gezondheid*, 31, 145-162.
- Drogendijk, A.N., Velden, P.G. van der, Boeije, H.R., Christiaanse, B.B.A., Roskam, A.J., Gersons, B.P.R., Olf, M., Meeuwisse, M.L. & Kleber, R.J. (2005). Psychosociale gevolgen van de vuurwerkkramp Enschede voor Turkse getroffen en. *Medische Antropologie*, 17, 217-232.
- Hermans, H.J.M. & Kempen, H.J.G. (1998). Moving cultures. The perilous problems of cultural dichotomies in a globalizing society. *American Psychologist*, 53, 1111-1120.
- Ingleby, D. (2005). Waarheen interculturalisatie? *De Psycholoog*, 40, 592-595.
- Knipscheer, J.W. & Kleber, R.J. (1999). Conceptual and methodological issues in mental health research with migrants in the Netherlands. *Gedrag & Gezondheid*, 27, 67-75.
- Knipscheer, J.W., Seddik, H. & Kleber, R.J. (2005). Cultuur en psychologie in de moderne samenleving. In J.W. Knipscheer & R.J. Kleber (red.), *Psychologie en de multiculturele samenleving* (p. 176-185). Amsterdam: Boom.
- Mackenbach, J. & Veen, E. van der (2004). *Gezondheid in kleur: nieuwe inzichten uit het onderzoeksprogramma Cultuur & Gezondheid*. Amsterdam: Aksant.
- Matsumoto, D. & Juang, L.P. (2004). *Culture and psychology (3rd ed.)*. Belmont: Wadsworth/Thomson Learning.
- Vollebergh, W.A.M., Graaf, R. de, Have, M. ten, Schoemaker, C.G., Dorsselaer, S. van, Spijker J. & Beekman A.T.F. (2003). *Psychische stoornissen in Nederland; overzicht van de resultaten van NEMESIS*. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Vijver, F.J.R. van de (2005). Diagnostiek en testgebruik met allochtonen. In J.W. Knipscheer & R.J. Kleber (red.), *Psychologie en de multiculturele samenleving* (p. 156-175). Amsterdam: Boom.